

tornar-te a veure, i a en Sidney¹ i al vostre fill, quan espero encaixar la mà amb vosaltres i dir-vos: gràcies. Mentrestant, els meus millors desitjos i els millors records per a tu i la teva família,

Cordialment,
Nelson

Senyora Felicity Kentridge, a nom de la *nkosk* Nobandla Mandela, 8115
Orlando West,
Oficina de correus de Phirima [1848] Johannesburg

A Sud-àfrica, l'any 1976 va estar marcat per un malestar creixent entre la gent jove frustrada per la manca de resistència dels seus pares a l'apartheid.

Les mesures dràstiques de la dècada del 1960, després de l'arrest i de l'empresonament d'un ventall de lluitadors per la llibertat, tenien la intenció de suprimir l'oposició al règim de manera permanent. L'augment de la Consciència Negra des de finals dels seixanta, va culminar en la revolta d'estudiants de Soweto del 16 de juny del 1976 contra un pla de fer classes en afrikaans als estudiants negres, en la llengua dels opressors. La policia va respondre a les protestes pacífiques amb munició real i va matar centenars de persones. I en van ser arrestats més centenars, molts dels quals acabarien condemnats; encara més van fugir del país per engrossir les files dels exercits dels moviments d'alliberament exiliats. Aïllats de les notícies dels mitjans fins el 1980, els presoners de Robben Island només van ser conscients del que havia passat l'agost del 1976, quan van arribar els primers joves a complir les seves condemnes.

La llarga carta següent a les autoritats penitenciàries, detallant els abusos continus d'autoritat, també es pot llegir com la manera de Mandela d'intentar millorar les condicions per a tots els presoners, inclòs el nou grup de joves irats. Ell i el seu camarada Walter Sisulu es van destacar pels seus esforços de fer canviar d'opinió els agitadors i aconsellar-los que seguissin un camí millor per sobreviure a la presó.¹

1. Sydney Kentridge era amic d'alguns dels advocats de la defensa del Judici de Rivonia.

A l'oficial en cap, Robben Island

12 de juliol 1976

A l'oficial en cap
Robben Island

A l'atenció del Cor. Roelofse

La carta adjunta és per a l'atenció personal del Comissionat de Presons, el General Du Preez, i li quedaria molt agraït si vostè l'aprovés i l'hi fes arribar.

L'he ficat en un sobre precintat adreçat a vostè i senyalat com «Confidencial i a l'atenció personal del Cor. Roelofse». Però un cop l'hagi lliurat a l'oficial a càrrec de la secció, ja no en tindrè cap control i no puc garantir que li arribi en les mateixes condicions.

[Signada NRMandela]

_____ _____

Al comissionat de presons

12 de juliol 1976

Al Comissionat de Presons
Pretòria

A l'atenció del General Du Preez

He de cridar la seva atenció cap a l'abús d'autoritat, la persecució política i altres irregularitats que cometen l'Oficial en Cap d'aquesta presó i membres del seu personal. Encara que aquesta carta presenta queixes de naturalesa persona, algunes d'aquestes també afecten altres presoners i podria ser necessari, per tant, esmentar certs noms per tal d'il·lustrar aquestes irregularitats.

Durant els últims 14 anys del meu empresonament, he intentat tant com he pogut col·laborar amb tots els funcionaris, des del Comissionat de Presons fins al guardià de la Secció, mentre aquesta col·laboració no comprometi els meus principis. No he considerat mai que hi hagi cap home superior, ni en la meva vida exterior ni dins de la presó, i he ofert

aquesta cooperació lliurement creient que fer-ho així promouria les relacions harmonioses entre els presos i els guardians i contribuiria al benestar general de tots nosaltres. El meu respecte pels ésser humans no es basa en el color de la pell d'un home, ni en l'autoritat que pugui tenir, sinó purament en els seus mèrits.

Tot i que no he estat d'acord amb la perspectiva del General Steyn sobre els problemes principals del país i la política del Departament de Presons, jo, tanmateix, l'he respectat com a cap d'aquest departament i com a individu, i no he qüestionat la seva integritat en cap ocasió. Encara que crec que ell hauria pogut fer més del que ha fet per promoure el benestar dels presoners d'aquí i de tot arreu del país, les seves maneres amables i sense pretensions em van facilitar poder discutir amb ells matèries d'altra banda delicades i, malgrat els molts desacords que he tingut amb ell de tant en tant sobre les decisions concretes que va prendre per a problemes específics, sovint ha estat disposat a oferir motius raonats per a les seves accions.

Vaig conèixer el seu predecessor immediat, el Gen. Nel, quan va arribar a l'illa el 1970 amb el senyor Dennis [*sic*] Healey¹ i, tenint en compte els pocs comentaris que vam intercanviar en aquella ocasió, no tinc cap raó per pensar que, com a cap del seu departament, no va assolir el nivell establert pel seu predecessor pel que fa a la manera en què tractava els problemes que jo sotmetia a la seva atenció. Per desgràcia, no he tingut el plaer de tenir una entrevista amb vostè, però jo he assumit al llarg de tota aquesta carta que vostè faria qualsevol cosa al seu abast per millorar les relacions presoners-guardians i per promoure el nostre benestar.

Fins ara he mantingut no menys de 3 entrevistes amb el general de brigada Du Plessis, cap de seguretat de la secció i, malgrat el fet que no s'ha atès cap ni una de les meves queixes, ell ha intentat, tanmateix, donar-me explicacions raonables de les seves accions i ha resumit la política del departament sobre les qüestions que hem discutit amb tanta paciència com el temps li ha permès.

Tal com jo ho entenc, una de les funcions principals d'aquest departament és mantenir el bon ordre, la disciplina i l'administració adequada de la presó. Pel que fa a les Normes de la Presó, es posarà una atenció especial a la preservació de les bones relacions entre un presoner i els seus familiars pel be de totes dues parts. Aquest objectiu s'assoleix normalment mitjançant les visites, les cartes, els telegrams, els aniversaris, les felicitacions de Pasqua i de Nadal.

1. Denis Healey. Vegeu el Glossari.

Un departament públic és resultat d'una llei i s'hauria de dirigir d'acord amb les regles legals que regeixen. Els actes tant dels funcionaris com dels presoners en tota mena d'activitats s'hauria de basar en regles que es puguin determinar amb facilitat i, fins i tot quan els funcionaris disposen de força marge en una qüestió concreta, el respecte cap als principis de la justícia natural exigiria una indicació clara de les consideracions que s'han de tenir en compte en l'exercici d'aquest marge d'actuació. Aquesta norma s'observa en molts països de tot el món per part d'organitzacions públiques que tractem amb problemes humans per tal d'eliminar o minimitzar els perills de la injustícia que poden arribar a través de la malícia, el caprici, l'arbitrarietat, la corrupció, la mesquinesa i altres motius indecorosos.

Els actes de l'Oficial en Cap i el seu personal que s'esmenten més avall no tenen res a veure amb el manteniment del bon ordre, la disciplina i l'administració adequada de la presó, ni amb la promoció de relacions harmonioses entre presoners i funcionaris, ja que aquests actes són incompatibles amb la preservació de les bones relacions entre un pres i els seus familiars i constitueixen un abús d'autoritat, una persecució política i afany de revenja.

L'absència de normes clarament definides que estableixin com cal exercir el marge discrecional del qual gaudeixen els funcionaris locals en els casos particulars indicats més avall els ha donat carta blanca per a la malícia, l'arbitrarietat i altres motius indecorosos.

En diverses ocasions he intentat en va atraure l'atenció del Cor. Roelofse cap a aquests problemes, i com que ell i el cap de la presó, el tinent Prins, i l'oficial a càrrec de la censura, el cap de guardians Steenkamp, no han assolit l'alt nivell moral que s'exigeix a qui se li ha confiat la direcció d'un departament públic, ara em sento obligat a exposar-li tota la qüestió a vostè.

1. Abús d'autoritat

- (a) El 27 de desembre del 1974, el Ministre de Presons, l'Advocat J. T. Kruger, en presència de l'O. C.,¹ em va garantir el permís per adquirir «Ons Ses Eerste Premiers» de Piet Meiring² i, al mateix temps, va informar l'O. C. que al llibre no hi havia res que ell considerés objectable. En compliment d'aquest permís, vaig en-

1. Oficial en cap.

2. Vegeu la seva carta al ministre de justícia del 12 de febrer del 1975, pàg. 304.

carregar el llibre, però, com que en aquell moment estava esgotat, només em va arribar a l'illa el 16 de febrer d'enguany. Tot i el fet que el permís per comprar el llibre el va concedir el mateix Ministre, i malgrat dels meus esforços repetits per aconseguir-lo, l'O. C. no em va lliurar el llibre fins el 27 d'abril, exactament 2 mesos i 11 dies després que hagués arribat. Probablement no el tindria si el general de brigada Du Plessis no hagués intervingut a favor meu.

(b) Tant el Cor. Roelofse com el tinent Prins han estat practicant sistemàticament el racisme a la Secció de Cel·les Individuals i intentant fomentar sentiments d'hostilitat entre nosaltres.

(i) A la reunió de la Junta de la Presó d'enguany, l'O. C. li va preguntar a un presoner mestís d'aquesta secció què en pensava del nivell de civilització dels «bantús» de la secció i com es portaven els presos mestissos amb els «bantús».¹ Quan aquest presoner en concret va replicar que els seus col·legues africans d'aquesta secció eren homes educats i cultivats pels quals tenia molt de respecte i que tothom es duia bé amb tothom, l'O. C. va fer comentaris menyspreadors descrivint els africans com a éssers amb un nivell de civilització inferior i com a gent que caminava per tot el país mig despullada.

(ii) En dues ocasions anteriors, el que aleshores era cap de guàrdies Prince, va fer comentaris a 2 presoners indis, a cadascun en un moment diferent, en el sentit que els africans eren incivilitzats i que quan fossin al poder atacarien igualment als blancs, els mestissos i els indis, i va recalcar que el millor que podrien fer els indis seria unir-se als blancs. A un d'ells li va afegir que ell sempre pensava en aquests assumptes políticament.

És perillós confiar la tasca de promoure el benestar dels presoners a oficials que tenen opinions racistes, i es tracta d'un abús d'autoritat aprofitar-se de la seva posició com a funcionaris per fomentar i crear sentiments d'hostilitat entre presoners de diferents grups de població. Nosaltres rebutgem absolutament l'apartheid en totes les seves formes i l'O. C. no tenia cap dret en absolut a intentar vendre'ns una idea que considerem diabòlica i perillosa.

1. Com que la paraula *bantú* deriva d'*abantu*, que vol dir persones, es pot interpretar que en un context d'aquesta mena qui parlava el va fer servir com una descripció racial ofensiva. Es va emprar durant l'època de l'apartheid per referir-se als africans.

En relació amb això, m'agradaria afegir que la conducta d'aquests funcionaris no només és inadequada, sinó també contrària, si més no, a la política oficial declarada. Els portaveus del govern, incloent-hi el primer ministre actual, han rebutjat la idea que qualsevol grup de població del país sigui superior a cap altre.

2. Intromissions inadequades en les Relacions Socials

- (a) La meua filla petita, la Zindziswa, em va enviar fotografies en 3 ocasions diferents, una de les quals, de fet, la vaig veure dins del arxiu al meu nom el 1974 quan el cap de guardians Du Plessis i jo estàvem buscant la còpia d'una carta que li havia escrit al Ministre de Justícia anterior. Quan li vaig demanar per la foto, em va dir que ens hauríem d'ocupar d'una sola cosa cada vegada i que deixés l'assumpte allà, com a mínim per aquell dia. Quan vaig tornar a preguntar per la foto, ja havia desaparegut.

Li vaig esmentar l'assumpte al tinent Terblanche, aleshores cap de la presó, que em va dir que ho investigaria. Més tard, vaig rebre dues cartes més en què la meua esposa m'informava que la meua filla m'havia enviat altres fotos. Com que no les havia rebut, vaig traslladar-li immediatament la qüestió al tinent Prins. Tot i que li ho vaig comentar després dues vegades, no me n'ha tornat a parlar mai més.

Podria afegir que no vaig tenir problemes amb les cartes de les meves filles fins que la Zindziswa es va queixar a les Nacions Unides de la persecució sistemàtica de la seva mare per part del Govern i jo crec que les dificultats que s'han produït des d'aleshores amb la seva correspondència i amb la de la seva germana gran, la Zenani, és un acte de pura revenja per part de l'O. C. en col·laboració amb la Policia de Seguretat.

- (b) El gener d'enguany les meves 2 filles em van escriure cartes que van enviar per correu certificat. Tot i que tant el tinent Prins com el sergent Fourie, de l'Oficina de la Censura, m'han assegurat que ells no les han rebudes, anteriorment ja m'han donat la mateixa informació i més tard he descobert que el fet real és que les cartes ja havien arribat quan m'havien assegurat que no.
- (c) Dos nens que viuen amb la meua esposa també em van enviar 2 cartes certificades cap a la mateixa època. Més o menys un mes després d'això, la meua esposa em va informar d'aquest fet i el sergent

Fourie em va assegurar com sempre que ells no les havien rebudes. Jo el vaig avisar de fins a quin punt era seriós dir-me una mentida sobre les cartes enviades per correu certificat i li vaig demanar que ho continués investigant. Més tard em va informar que ho havia comprovat com l'hi havia demanat però em va reiterar les seves primeres informacions.

Aleshores vaig informar de l'assumpte al tinent Prins, que va reconèixer immediatament que les cartes s'havien rebut algunes setmanes abans que jo parlés amb el sergent Fourie. Llavors el tinent Prins em va informar que no em podrien donar les cartes perquè eren militants i estaven escrites per dos nens que no em coneixien. Un és una nena que està relacionada amb la meva esposa i jo ja era a la presó quan va néixer. L'altre només tenia 5 anys quan em van condemnar. El tinent Prins es va negar a dir-me per què el sergent Fourie em donava explicacions falses sobre les cartes. *Em va passar precisament la mateixa cosa amb les cartes de la senyora Adelaide Joseph¹ i els dos funcionaris esmentats hi van tornar a estar implicats.

- (d) Les cartes escrites per la meva esposa al senyor Sandi Sejake, familiar seu i també en aquesta secció, i les que ell li va escriure a ella, no van arribar als seus destinataris.
- (e) Hi ha molts casos d'aquesta naturalesa, però m'agradaria citar el del meu company Theophilus Cholo, que va ser condemnat el 1973 i que des d'aleshores no ha rebut ni una visita de la seva esposa, amb les seves cartes com a únic mitjà de contacte entre ells. Ell en va rebre una darrera durant el febrer d'enguany i el maig el tinent Prins es va negar a lliurar-li una altra carta d'ella de 3 pàgines amb l'argument que els continguts eren objectables, i al mateix temps li van prohibir dir-li a ella que li estaven retenint la carta. Ara considero que les explicacions falses que els funcionaris locals fan repetidament sobre la nostra correspondència i aquesta suposada objecció tant als continguts de les cartes com a les persones que les escriuen són meres tècniques per privar-nos del nostre dret legal de preservar les bones relacions entre nosaltres mateixos i els nostres familiars i amics.

1. L'esposa de Paul Joseph (1930-), un activista polític sud-africà exiliat a Londres. Quan Mandela va ser arrestat el 1962 li va portar menjar a la presó.

3. Censura del correu enviat

Els exemples següents serviran per demostrar-li la mena de dificultats que estem tenint a causa de l'excés de sospites per part dels seus funcionaris i potser fins i tot la seva dificultat d'entendre la llengua i els seus modismes.

- (a) L'1 de juliol del 1975 vaig enviar una targeta d'aniversari a un amic que en té pocs més de trenta i vaig acabar el missatge de felicitació amb una salutació en escriptura fonètica: «*Me-e-e-e-i Bra-a-a!*», que és una corrupció del «*My Broer*» en afrikaans i que avui en dia es fa servir molt per part dels joves urbans. Em van dir que havia de tornar a escriure tot el missatge de l'aniversari i eliminar les paraules que acabo de citar. Em van deixar clar que no demanés cap explicació i que assumís la despesa innecessària de fer servir una altra targeta.
- (b) Com ha succeït en el passat, la felicitació d'aniversari que li vaig enviar a la meua filla Zindziswa l'1 de desembre de l'any passat, no li va arribar. L'1 de febrer li vaig escriure a la meua esposa:

«Aquests són els únics casos en què de vegades desitjo que la ciència pogués fer miracles i fes que la meua filla rebés les seves felicitacions d'aniversari perdudes i tingués el plaer de saber que el seu papa se l'estima, pensa en ella i fa esforços per estar-hi en contacte sempre que és necessari. És significatiu que els intents repetits que ha fet ella per posar-se en contacte amb mi, i les fotos que m'ha enviat, hagin desaparegut sense deixar cap mena de rastre.»

Em van ordenar una altra vegada que ometés aquest passatge, i quan li vaig demanar a l'aleshores sergent Steenkamp una explicació, ell em va dir sense cap cortesia que la carta no sortiria si jo no la tornava a escriure.

- c) La meua filla Zindziswa juga a rugbi a l'escola i ha comentat els seus interessos esportius obertament durant les seves visites i en les seves cartes. En la seva carta del 8 de febrer d'enguany, que va arribar a través dels canals oficials normals, ella es queixava d'haver perdut pes. El 15 d'abril li vaig escriure jo:

«Però si vols estar de debò en les millors condicions per a un esport tan extenuant com el rugbi, que demana unes reserves

enormes d'energia i de velocitat, caldrà que parisi atenció a la teva dieta: menja bé, repeteixo, menja bé! Encara que no sé com s'ho farà la Mama per trobar els diners necessaris.»

Aquest passatge va ser desautoritzat i el tinent Prins no me'n va voler donar cap mena d'explicació.

- (d) La meua reneboda, la Xoliswa Jozana, desitja estudiar Dret amb la idea de treballar d'advocada i els seus pares em van demanar la meua opinió sobre si seria aconsellable que s'hi dediqués. El 15 d'abril els vaig escriure per encoratjar la meua reneboda a fer el que desitjava, però al mateix temps avisava els pares que jo portava 16 anys fora de l'ofici i que, per tant, ho consultaria amb la senyora F. Kentridge, que va ser membre del Col·legi d'Advocats de Johannesburg. El 9 de maig vaig escriure a la senyora Kentridge¹ sobre aquesta qüestió i, el 4 de juny, el tinent Prins em va dir amb arrogància que hauria de tornar a escriure la carta i eliminar els fets esmentats, afegint que els Matanzima podrien rebre consells d'algú altre.

El que em va xocar no va ser tant la seva explicació poc raonable com l'hostilitat amb què em va parlar. A més, em vaig preguntar què era el que havia passat amb la meua carta del 15 d'abril. Fos el que fos el que fessin, van actuar de manera inapropiada. Si la van enviar als Matanzima, aleshores és que em van permetre fer una promesa als meus familiars que sabien amb antelació que no em permetrien complir. Si la carta va quedar retinguda, m'ho haurien d'haver dit, cosa que no van fer.

Per evitar que li digués a la meua esposa que li havia enviat una felicitació d'aniversari a la meua filla que no li va arribar, que penso sempre en ella i que les fotos que m'havia enviat havien desaparegut, és un acte irraonable que no es basa ni en consideracions de seguretat, ni en el desig de mantenir el bon ordre i la disciplina ni en promoure el meu benestar. El mateix val per a la meua carta a la senyora Kentridge en què li demanava que aconsellés la meua reneboda en el seu desig de convertir-se en advocada.

4. Censura de la correspondència rebuda

Però els pitjors abusos pel que fa a la censura de les cartes es cometien amb la correspondència que es rep i, en relació amb això, l'O. C. i el

1. Vegeu la seva carta a la pàg. 316.

seu personal han estat desenfrenats. La censura és maliciosa i venjativa i també està motivada per consideracions de seguretat i de disciplina i no pel desig de promoure el nostre benestar.

Jo la interpreto com a part d'una campanya de persecució política sistemàtica i com un intent de tenir-nos a les fosques sobre el que passa fora de la presó i sobre els afers de les nostres pròpies famílies. El que està intentant fer el C. P. no és només aïllar-nos del corrent potent de bona voluntat i de suport que ha fluït des de fora de manera incessant durant els 14 anys del meu empresonament en forma de visites, cartes, postals i telegrams, sinó també desacreditar-nos davant de les nostres famílies i dels nostres amics presentant-nos davant d'ells com persones irresponsables que ni responem a les cartes que ens escriuen ni ens referim a les qüestions importants que ens plantegen els nostres corresponals.

A més a més, el doble criteri que es fa servir en la censura de les cartes és covard i calculat per fer que la gent tingui la falsa impressió que el correu que enviem no està censurat. En el cas de les cartes que escrivim nosaltres, se'ns exigeix que les tornem a escriure sempre que hi ha algun assumpte que a les autoritats penitenciàries els sembla objectable, així com eliminar qualsevol evidència que han estat fortament censurades, mentre que les que arriben estan greument retallades o guixades com els plagui alsensors. Res li traslladarà millor l'abast dels danys causats al correu que ens arriba que una inspecció de debò feta per vostè en persona. Moltes de les cartes de la meva esposa consisteixen en tires d'informació incoherent que són fins i tot difícils de mantenir plegades en un arxiu.

La meva esposa ha estat diverses vegades a la presó i no només coneix bé les normes penitenciàries rellevants, sinó també la sensibilitat dels nostres oficials locals per qualsevol cosa que puguin considerar objectable. Ella fa un esforç conscient per limitar-se als assumptes familiars, però tot i així ni una sola de les seves cartes s'escapa de la mutilació.

El 24 de novembre del 1975, em va escriure una carta de 5 pàgines i només me'n va arribar finalment les restes, 2 pàgines. La política censora adoptada aquí no se segueix ni tan sols per part dels funcionaris d'altres presons. Com vostè sap, la meva esposa ha complert recentment una condemna de 6 mesos a Kroonstad. Algunes de les seves cartes van ser aprovades per l'O. C. d'aquella presó però fortament censurades aquí.

Però el que detesto amb més intensitat és que ens obliguin a ser partícips d'una pràctica basada en la seva simple falsedat. És immoral que l'O. C. destrueixi o retengui cartes de les nostres famílies i dels nostres amics i al mateix temps ens prohibeixi explicar-los el que ell fa amb aquestes cartes. Jo considero cruel que permeti que la nostra gent continuï gastant diners, temps, energies, amor i bona voluntat enviant-nos cartes i targetes que l'O. C. sap que no se'ns lliuraran mai.

Entre el desembre del 1974 i l'abril del 1976 es van retenir no menys de 15 cartes per al senyor A. Kathrada. Entre elles hi havia les de membres de la seva família i també les del professor Rampol i les dels senyors Ismail Bhoola, Essop Pahad¹ i Navraj Joseph.² El tinent Prins no va autoritzar el senyor Kathrada que li demanés a la seva gent que deixés d'escriure-li, mentre afegia que trobava que les seves cartes eren interessants. Quan el senyor Kathrada va dir que suposava que la policia de seguretat també hi estaria interessada, el tinent Prins, tot i que no ho va dir de manera categòrica, li va reconèixer que sí que hi estarien. Aquest és un cas clar d'abús d'autoritat i vostè hauria d'emetre una declaració pública en què definís amb claredat la política del seu departament, i exposés, més concretament, el que vostè considera objectable i les categories de persones que no ens poden escriure ni enviar-nos diners o missatges de bona voluntat.

5. Desaparició de cartes en trànsit

La quantitat de cartes que desapareixen en trànsit és massa gran perquè tot plegat es pugui explicar basant-se en la ineficiència del Departament de Correus i, a partir del rebuig persistent i poc raonable de l'O. C. de permetre'ns certificar les nostres cartes, he d'arribar a la conclusió que la seva desaparició no és accidental. En relació amb això, l'O. C. va cometre fa poc un greu error que va confirmar les meves sospites que en aquests assumptes els seus subordinats i ells no estaven actuant de manera oberta.

L'1 de març vaig escriure al senyor Q. Mvambo, a nom de la meva esposa, i al mateix temps també la vaig avisar. Ella em va contestar que no havia rebut la carta per al senyor Mvambo i l'O. C. va retallar aquella informació de la carta de la meva esposa per deixar-me a

1. Essop Pahad (1939-), un activista polític exiliat a Londres.

2. Paul Joseph, un activista polític exiliat a Londres.

les fosques sobre la qüestió. Si l'O. C. no estava implicat en la desaparició d'aquesta carta concreta, per què va intentar ocultar el fet deliberadament?

Certificar el correu que enviem només resoluria parcialment aquest problema concret i la introducció d'aquesta pràctica no incrementaria la feina dels funcionaris locals en absolut. Es pot fer servir un llibre d'oficina de correus per al registre a l'engròs de les cartes i nosaltres estem preparats per fer feines de secretariat sota la inspecció del sergent a càrrec de la secció, i el que se'ls demanaria que fessin a tots els censors seria exactament el que ja estan fent, és a dir, introduir les cartes en els registres oficials i enviar-les.

6. Visites

En el nostre cas, fins i tot les mesures preses per l'O. C. per supervisar les converses entre presos i amb els seus visitants van més enllà dels requisits de seguretat. Posar quatre guàrdies, i de vegades sis, a càrrec d'una visitant, respirant-li a la cara o mirant-la de manera amenaçadora, constitueix una forma descarada d'intimidació.

És la meva obligació explicar-li que existeix una creença ben estesa entre els meus companys presos que en aquestes visites hi ha un dispositiu d'escolta que enregistra totes les converses, incloent-hi assumptes confidencials entre marits i mullers. Si és així, difícilment hi ha cap justificació per a l'espectacle de força que s'interpreta actualment durant aquestes visites. Podria afegir-li que m'he trobat amb una oposició repetida per part del guardià al càrrec quan, durant una de les seves visites, li feia recordar a la meua filla que no permetés que la distraguessin amb aquestes tàctiques intimidatòries. En el passat, durant uns quants anys només hi havia de servei un o dos guardians durant aquestes visites, i jo li demano que reintrodueixi aquest sistema.

A més a més, també se'ns permetia fer servir notes per estar segurs que no ens deixàvem de comentar res important i negar-nos aquest privilegi després d'haver-ne gaudit durant més d'una dècada és privar-nos de tots els avantatges d'una conversa planificada i sistemàtica. Li hem assegurat repetidament a l'O. C. que estaríem disposats a lliurar-li aquestes notes per inspeccionar-les abans i després de cada visita. És més, com que sempre hi ha guardians de servei, el perill d'intercanviar cap informació objectable no existeix en absolut.

7. Aptituds lingüístiques dels censors

L'home que està directament a càrrec de censurar el nostre correu i les nostres revistes és el cap de guàrdies Steenkamp, que va estar anteriorment a càrrec d'aquesta secció. Tot i que pot ser que tingui el nivell requerit d'anglès, sens dubte no és més competent en anglès del que jo ho soc en afrikaans i dubto que en això el sergent Fourie sigui gaire millor. Jo consideraria una absoluta injustícia que em possessin a càrrec de censurar les cartes en afrikaans. Ni els funcionaris ni l'Oficina de Censura estan qualificats adequadament per a aquesta feina.

Fins i tot a l'O. C. li costa expressar-se en anglès. De fet, durant els 14 anys del meu empresonament no he conegut cap O. C. l'anglès del qual sigui tan deficient com el d'en Roelofse, que dirigeix una presó en que la majoria aclaparadora de presos són angloparlants i no tenen cap mena de coneixement de l'afrikaans.

Les pobres aptituds lingüístiques dels funcionaris locals, especialment a l'Oficina de Censura, podria ser un dels factors que contribueixen a la forta i poc raonable censura de les nostres cartes i seria apropiat per part seva que els examinés a tots i nomenés censors que estiguin versats a fons en anglès, herero, ovambo,¹ sotho, tswana, xhosa i zulú.²

8. Prohibició de la correspondència amb partidaris polítics

El tinent Prins m'ha dit ara que ja no estem autoritzats per comunicar-nos amb ningú que li consti al departament que sigui seguidor polític nostre ni amb familiars d'altres presos, independentment del contingut de la carta. Per tant, no em va donar permís per escriure una carta de condol a la senyora N. Mgabela, l'esposa d'un company pres en aquesta illa, que va perdre un net. Tampoc em va autoritzar una carta a la senyora Lilian Ngoyi, una amiga de tota la vida, que ens ajudava a tenir cura de la casa i dels fills quan la meva esposa era a la presó. Una carta que li vaig escriure l'1 de gener del 1975, i en la qual li agraiïa la seva amabilitat, no li va arribar mai. El fracàs de tots els meus intents d'agrair-li l'ajut que ens va prestar de bon grat i la seva hospitalitat amb els nens és una preocupació constant per a mi i li he de demanar que em permeti que li envii una còpia de la carta de l'1 de gener. També estic desitjós d'enviar-li les meves condolences a la

1. L'herero i l'ovambo són llengües de Namíbia.

2. El sesotho és la llengua del poble sotho, el setswana és la llengua del poble tswana, el xhosa és la llengua del poble xhosa i el zulú és la llengua del poble zulú.

senyora Mgabela i em comprometo a no dir res en aquesta carta que l'O. C. pugui objectar de manera raonable.

9. Telegrames i Felicitacions de Pasqua

(a) l'O. C. ha introduït una nova pràctica perquè no puguem veure els telegrames que ens envien. No ens ha donat cap motiu per abandonar una pràctica que ha estat seguida durant molts anys. Però jo he tingut dues experiències en què els funcionaris locals han estat prou negligents per no lliurar-nos els telegrames amb puntualitat.

(i) El 1972, quan el Cor. Willemse era el nostre O. C., un dissabte jo esperava la visita de la meva filla gran, la Makaziwe. Aquell dissabte em van portar a les sales de visites, però ella no va arribar. Més tard em va escriure i es va referir a un telegrama que m'havia enviat posposant la visita. En resposta a la meva petició, em van lliurar el telegrama dues setmanes després que s'hagués rebut. El Cor. Willemse, tanmateix, em va oferir una explicació que l'exonerava de cap culpa en la seva responsabilitat personal i vam resoldre la qüestió de manera amistosa.

(ii) L'any passat em van lliurar un telegrama que m'anunciava la mort del germà del Cap Suprem Sabata Dalindyebo i en què m'avisaven del dia en que se l'enterraria. Encara que el telegrama es va rebre abans del funeral, me'l van donar uns 6 dies després de l'enterrament i vaig tornar a protestar enèrgicament pel que considerava una absoluta irresponsabilitat.

El que passa ara és que ens donen un missatge gargotejat en un tros de paper, amb una cal·ligrafia que de vegades és difícil de llegir, i sense la data en què es va enviar i es va rebre el telegrama, així com altres informacions essencials. Un altre cop, la creença més estesa és que alguns d'aquests telegrames es transfereixen primer a la Policia de Seguretat perquè els inspeccioni abans de lliurar-los al seu destinatari, i que l'O. C. ha introduït aquesta pràctica per tal de camuflar el retard en el lliurament.

Les persones que envien aquests telegrames paguen diners per tal d'assegurar-se una transmissió ràpida del missatge i és un assumpte de transcendència pública que un departament governamental frustri deliberadament el funcionament correc-

te i eficient d'un servei públic quan uns ciutadans paguen una tarifa apropiada.

- (iii) Durant uns quants anys he rebut felicitacions de Pasqua d'un gran nombre d'amics, però enguany no me n'ha arribat cap. El mes passat, i una altra vegada com a resposta a les meves preguntes, el tinent Prins em va dir que n'havia arribat una però que ell es va oposar a la persona que l'havia enviat i no em va voler revelar la identitat del remitent. Tenint en compte tot el que he exposat abans, no em va resultar fàcil acceptar la veracitat d'aquella afirmació.

10. Diners rebuts per als presoners

Entre els presoners existeix la impressió general que l'O. C. i la Policia de Seguretat estan ficats en tripijocs amb els nostres diners. Tot i que no tinc cap evidència per substanciar aquesta acusació, m'agradaria que es fixés en les qüestions següents:

- (a) El desembre passat la meva esposa em va dir que uns amics nostres, el senyor i la senyora Matlhaku, de Botswana,¹ m'havien enviat 20 rands. Jo l'hi vaig preguntar immediatament al tinent Prins i aquest any m'ha assegurat diverses vegades, com és habitual, que els diners no s'ha rebut. A començaments de maig, la secció de comptabilitat, i com a resposta a una pregunta meva anterior, em va comunicar el meu balanç i l'extracte dels diners que tenia al meu compte² des del febrer del 1975 fins enguany.

El 31 de maig el tinent Prins em va enviar un missatge en el sentit que el 5 de novembre del 1975 s'havia rebut una quantitat de 30 rands de part dels Matlhaku. Cap explicació sobre per què aquest any ell m'ha dit repetidament que els diners no s'havien rebut ni per què no constaven al meu compte en l'extracte que la secció de comptabilitat em va proporcionar, ni sobre la carta oculta dels Matlhaku. Assumeixo que en el seu moment em donaran l'excusa poc seriosa que l'O. C. també té objeccions cap als Matlhaku o els continguts de la carta.

1. Ishmael i Martha Matlhaku, amics i activistes polítics que es van exiliar a Botswana.

2. En el moment d'entrar a la presó, es feia una llista de les pertinences que portava el pres. I s'apuntava la quantitat de diners en metàl·lic que pogués portar al damunt en un compte individual al seu nom (no es tractava d'un compte bancari, sinó simplement d'un registre de comptabilitat separat). A partir d'aleshores, qualsevol quantitat que arribava a la presó a nom d'aquell presoner es registrava en aquell compte, així com també qualsevol desembors. Quan se'l posava en llibertat, el pres rebia el que quedava al compte.

- (b) M'he queixat repetidament sobre la quantitat de 40 rands que, segons la meva esposa, em va enviar el meu nebot de Ciutat del Cap i fins i tot li vaig esmentar el tema al general de brigada Du Plessis el 28 d'abril, com també ho he fet sobre la qüestió dels Matlhaku. El tinent Prins em va demanar que aportés proves que aquella quantitat me l'havia enviat el meu nebot i jo li vaig ensenyar una carta de la meva esposa i li vaig prometre presentar-n'hi una altra, també de la meva esposa, que no estava immediatament disponible quan li vaig donar la primera. A començaments de maig em vaig oferir a ensenyar-li la segona carta i ell em va indicar que ja em diria quan la volia. Pel que en sé, la qüestió no ha rebut cap atenció posterior.
- (c) Durant uns quants anys, el senyor G. Mlyekisana i amics de Ciutat del Cap han estat enviant, a mi i a alguns dels meus companys de la presó, regals de Nadal en forma de petites quantitats. L'any passat, cap de nosaltres va rebre cap suma. Això no pot ser una pura coincidència. A mi em sembla que l'O. C., actuant d'acord amb la Policia de Seguretat, ha fet alguna cosa que no vol que sapiguem per impedir-nos rebre els diners.
- (d) El senyor Robert Matji, un meu amic de Lesotho, em va escriure en cert moment de l'any passat i em va prometre que m'enviaria, a mi i a un altre company de la presó, diners per als nostres estudis i, malgrat les meves preguntes repetides, no m'han explicat si els diners van arribar o no.

Cal que li digui que de la manera negligent en què s'han investigat les meves queixes, i el llarg retard que ha implicat extreure una informació simple del que és essencialment una custòdia de diners, és un assumpte de màxima preocupació que vostè hauria d'investigar tan aviat com pugui per netejar la reputació del seu departament, si més no en aquest cas concret. Tenint en compte les meves experiències amb la quantitat dels Matlhaku, vostè apreciarà amb facilitat el meu estat mental actual sobre aquesta qüestió.

11. Problemes relatius a temes de salut

- (a) Cap al juliol de l'any passat, i com a resultat d'una ferida al genoll que em vaig fer l'any passat mentre treballava a la platja,¹ el doctor Edelstein va recomanar que em proporcionessin una galleda

1. Els presos recollien algues marines.

sanitària més lleugera que l'estàndard que estic fent servir ara. El sergent Schoeman de l'hospital local li va comunicar degudament la recomanació del doctor al cap de la presó. Quan van aparèixer dificultats, em vaig entrevistar personal amb el tinent Prins sobre la qüestió. Encara que la ferida ja està curada, no vaig rebre mai la galleda que va recomanar el doctor.

- (b) El 17 de juliol d'enguany, i una altra vegada per motius de salut, el doctor Edelstein va recomanar que jo pogués adquirir al meu càrrec un parell de pijames, i aquesta recomanació, feta per un metge competent, va ser rebutjada per l'O. C. adduint, pel que jo en sé, que els presos només estan autoritzats a comprar equipament esportiu. Amb tot el respecte degut a l'O. C., em sembla ridícul que ens autoritzin a comprar-nos conjunts merament recreatius, una concessió que efectivament apreciem, i no ens donin permís per comprar roba de dormir recomanada per un doctor amb experiència.

De fet, l'O. C. sap perfectament que la seva decisió és arbitrària i inconsistent amb una pràctica que ell mateix ha seguit. La meua pell és sensible a l'aigua salabrosa¹ que es fa servir a l'illa, i per recomanació [del] doctor, des dels seixanta he estat fent servir una crema especial per mantenir la pell suau.

El 5 de juliol vaig discutir la qüestió amb el doctor Edelstein i ell es va sorprendre que jo em trobés amb dificultats en aquesta matèria i em va prometre que reprendria el problema directament amb l'O. C. Després he estat informat que no va poder fer canviar d'opinió el Cor. Roelofse. Amb els seus sorprenents punts de vista anteriors sobre les relacions racials, crec que a l'O. C. li fa por que si jo em compro el parell de pijames, com m'ha recomanat el doctor Edelstein, el Funcionari Mèdic Superior de l'illa, em transformaré pràcticament en un home blanc.

En aquest país només els presoners blancs tenen el dret de dormir en pijama, amb l'excepció d'aquells companys d'empresonament que estan hospitalitzats a la presó i que reben una camisa de dormir que en molts casos amb prou feines els arriba als genolls. Aquí els presoners negres dormen despullats i tapats només amb mantes. Aquesta és l'autèntica raó de la decisió insòlita que un mer profà veti la decisió ponderada d'un professional competent

1. Aigua salabrosa: aigua dolça barrejada amb aigua salada.

en el seu camp. Quan vaig veure el doctor Edelstein el 17 de juny, el sergent Schoeman havia suggerit que l'hospital de la presó em podria proporcionar una camisa de dormir que el doctor va considerar inapropiada. Va ser després d'aquesta oferta que el doctor Edelstein va fer la seva recomanació.

Durant 13 anys he dormit despullat sobre un terra de ciment que s'humiteja i es refreda durant l'estació de les pluges. Tot i que estic actiu i físicament en forma, aquesta mena de condicions insalubres m'ha causat alguns perjudicis. No posaré en un compromís el doctor Edelstein, que m'ha tractat bé, tornant a discutir l'assumpte amb ell. Però necessito la roba amb urgència i cal que li demani que m'autoritzi a comprar els pijames recomanats tan aviat com pugui.

Espero, General, que vostè no consideri això com una amenaça directa o indirecta quan jo li dic que tinc el dret legal de prendre mesures per protegir la meua salut i que, un cop el metge és de l'opinió que aquestes mesures milloraran la salut d'un home, l'O. C. no té cap mena de jurisdicció en la matèria.

13. Discussions polítiques en les sessions de la Junta de la Presó¹

Durant uns quants anys ha estat una pràctica de les sessions de la Junta de la Presó que els seus membres entaulin discussions polítiques amb els presoners. Les discussions polítiques són benvingudes i fins i tot poden arribar a ser fructíferes si estan ben organitzades per les persones adequades. La premissa correcta per qualsevol discussió d'aquesta mena és el reconeixement clar que nosaltres som membres lleials i disciplinats d'organitzacions polítiques que tenen polítiques definides, i que en problemes polítics fonamentals nosaltres no podem actuar com a individus sinó com a representants de les nostres organitzacions.

En segon lloc, si les discussions han de ser profitoses, ens n'han d'avisar amb temps, i ens han de comunicar el tema concret que s'ha de debatre, els noms de les persones que moderaran aquestes discussions amb nosaltres i el seu objectiu principal. Naturalment, la funció de la Junta no és dirigir discussions de naturalesa política i jo considero que aquesta pràctica és totalment inadequada i li demano que l'aturi. La seva funció és presentar informes al C. P. sobre la conducta, la formació, l'aptitud i la maduresa d'un presoner per tal de fer reco-

1. Falta el punt 12 de la carta original de Mandela, es devia descomptar quan l'escrivia.

manacions per a la seva classificació, la llibertat sense càrrecs, la llibertat vigilada o la llibertat condicional.

Els meus companys d'empresonament tenen també la ferma opinió que la Junta fa servir aquestes discussions amb el propòsit de prendre represàlies contra els que s'oposen a la política del desenvolupament separat a base de no pujar-los de categoria.

14. Altres accions de represàlia

Durant tota la nostra estada aquí hem estat objecte constantment de diverses formes de represàlia per raons diverses relacionades amb esdeveniments polítics exteriors a la presó o amb les tensions habituals que caracteritzen les relacions entre els presoners i els guardians. Es poden citar molts exemples per il·lustrar aquest punt, però per als objectius d'aquesta carta, n'hi ha prou d'esmentar 3 dels casos habituals o més recents.

- (a) Com vostè sap, les esglésies ens han proporcionat un sistema d'intercomunicació per proveir-nos de música a partir de discos que comprem nosaltres mateixos. Des de la instal·lació d'aquest servei, hi hem invertit més de 1.000 rands en discos. El servei porta ja 5 mesos sense funcionar i no acceptem l'explicació que la dificultat principal per restablir-lo és que l'O. C. no pot aconseguir els recanvis necessaris.
- (b) El 3 de juliol esperàvem veure una pel·lícula d'acord amb un programa que ha estat funcionant durant bastant temps. No es va projectar i l'única explicació que ens va oferir el cap dels guardians Du Plessis va ser que no pagava la pena veure-la.
- (c) L'any passat es va instal·lar un sistema d'aigua calenta i, des d'aleshores, l'escalfador d'aigua elèctric ha fallat en diferents ocasions, però l'electricista ha aconseguit arreglar-lo sempre en qüestió de minuts. Ara ja fa més d'una setmana que està fora de servei i l'avaria coincideix amb una ratxa de temps fred a l'illa. El fet notable de tot plegat és que, encara que hem informat repetidament les autoritats sobre la qüestió, l'electricista ni tan sols ha vingut a examinar l'aparell per veure què li passa, amb el resultat que hem quedat privats¹ d'aigua calenta precisament en el moment de l'any en què ens fa més falta.

1. Mandela inclou una nota al marge i escriu al final de la carta: «Pel que fa a això, parlo completament com un profeta i a partir de l'experiència del que va succeir en realitat en el passat quan l'escalfador d'aigua es va espatllar. També podria ser que l'electricista tingués altres mitjans més fiables per identificar la falla sense haver d'inspeccionar l'aparell mateix».

La coincidència entre l'avaria de l'escalfador d'aigua i la ratxa de temperatures fredes resulta encara més significativa quan es consideren les circumstàncies que l'envolten. En el passat, la pràctica general ha estat deixar l'*span*¹ a l'interior durant els dies de pluja, però el 7 de juliol se'l va enviar fora a recollir bambú² encara que estava plovent. Van tornar cap a l'hora de dinar ben molls i glaçats. L'endemà al matí uns quants ja estaven refredats. Amb l'excepció possible del dur hivern del 1964, aquell va ser realment el dia més fred a l'illa en els darrers 12 anys. Tanmateix, l'*span* va ser enviat un altre cop al mateix lloc, que era el més exposat de tota aquella àrea, més o menys des de les 8 del matí fins a les 3:30 de la tarda. L'*span* tremolava de fred i molts estaven gairebé paralyzats quan van tornar. El 9 de juliol, una delegació que estava composta pels senyors Billy Nair, John Pokela i JB Vusani van debatre l'assumpte amb el tinent Prins, que va prometre que durant l'hivern no es tornaria a enviar l'*span* a treballar en aquell lloc. I també va disposar que es portés aigua calenta amb bidons des de la cuina.

15. Queixes contra els subalterns

El tinent Prins, els caps de guardians Du Plessis i Steenkamp i el sergent Fourie són tots massa joves per ser esmentats expressament en una carta que jo li escrigui a vostè. Però es tracta dels oficials que estan al càrrec dels nostres afers i és a través d'ells que l'O. C. abusa de la seva autoritat i ens persegueix.

Jo li he fet notar repetidament la majoria de les queixes que li acabo de comentar sense cap èxit. Està clar que ell considera que el seu deure és recolzar gairebé tot el que fan els seus subalterns contra els presoners, per molt equivocats que puguin estar, i trobo que no té cap mena d'utilitat aprofundir més en aquests problemes amb ell.

Com ja he indicat, he mantingut no menys de 3 entrevistes amb el general de brigada Du Plessis i, malgrat la seva cordialitat i la seva cortesia, queda clar que la situació està en molts sentits més enllà del seu control, i el que ha passat des de la seva darrera visita i la meua entrevista amb ells sembla haver avivat l'abús d'autoritat i la persecució política.

Si jo no fos un presoner negre, nascut i crescut a Sud-àfrica, i que

1. Una paraula afrikaans per a «equip» que es feia servir a la presó.

2. En realitat, es tracta d'un tipus d'alga marina coneguda amb el nom de *bambous* en afrikaans. Christo Brand, *Doing Life with Mandela* (Johannesburg, Jonathan Ball, 2014, pàg. 38.)

ha estat objecte en la seva vida quotidiana de tota mena d'excessos a causa dels prejudicis racials, no m'hauria cregut que els éssers humans normals poguessin estar relacionats amb una fal·lera d'aquesta mena per perseguir els seus semblants. Prendre's la revenja en homes indefensos que no s'hi poden tornar és un tipus miserable de covardia. Un guerrer honorable no és un heroi dels temps de pau que concentra els seus atacs en aquells que no tenen armes, sinó que s'estima més fer servir la seva espasa contra els que van armats de manera similar.

16. La manca de visites del C. P. als presoners polítics de Robben Island

Els abusos descrits més amunt s'agreugen per la seva manca de visites personals a l'illa per tal de donar-nos l'oportunitat de debatre aquests problemes directament amb vostè. L'O. C. ens va dir en el transcurs d'una entrevista amb ell, a començaments d'any, que el mandat del Gen. Nel com a C. P. estaria a punt d'expirar i que no era probable que visités l'illa abans de la seva retirada. Això va ser una desgràcia, perquè les visites regulars del C. P. són en si mateixes un mitjà per inspeccionar els abusos dels seus subordinats i perquè saber que no hi vindria va fer que l'O. C. es descontrolés en les seves accions.

Quan el Gen. Steyn era el C. P., ens visitava al menys una vegada a l'any i escoltava les queixes i les demandes. Després ens va portar el Cor. Badenhorst, que ens va intentar atemorir i, per tal de deixar-li les mans lliures per transgredir la llei, el Gen. Steyn es va mantenir allunyat de l'illa mentre nosaltres érem perseguits, torturats, colpejats i humiliats de diferents maneres. El 1972, i en presència del Gen. Steyn i del Cor. Badenhorst, vaig oferir detalls als jutges Steyn, Theron i Corbett¹ sobre la persecució que havíem patit mentre el segon era l'O. C., i vaig recalcar que, malgrat les meves demandes repetides al Gen. Steyn perquè continués visitant la presó regularment, ell se n'havia mantingut allunyat. Els vaig dir als jutges que se n'havia mantingut al marge perquè s'adonava que no podia defensar les il·legalitats que estaven cometent els seus subordinats. Em vaig endur una impressió clara que els jutges estaven tan amoïnats com jo per la manca de compliment de les obligacions del General en aquest tema concret.

Una visita d'altres funcionaris del Quarter General, independentment del rang que puguin tenir, no podria substituir una visita del

1. El magistrat Michael Corbett (1923-2007) va ser el jutge que li va prendre el jurament a Mandela quan es va convertir en president de Sud-àfrica el 1994.

Cap del Departament en persona. Com ja li he indicat, com ens tracten aquí està molt influït per esdeveniments polítics externs a la presó i, en certa forma, l'O. C. ens tracta com a hostatges. Sempre que Sud-àfrica és atacada amb força per les seves polítiques racistes, els funcionaris de la presó intenten descarregar la seva còlera i la seva frustració sobre nosaltres.

A més, qualsevol queixa substancial per part d'un pres polític, per molt que pugui ser genuïna, tendeix a ser considerada com una amenaça a la supervivència de l'home blanc i fins i tot els oficials superiors consideren que la seva obligació és resistir-s'hi a qualsevol preu. En l'atmosfera política imperant, denunciada per tot el món, cap dels oficials del Quarter General, que encara persegueixen ascensos i altres beneficis lucratius un cop es jubilin, es cremarà les mans comprovant els abusos d'un O. C. ni recolzant les queixes dels homes que han jugat el seu paper en mobilitzar l'oposició a l'apartheid. Només vostè, i vostè sol, es troba en disposició de traçar una ratlla gruixuda i de confinar els actes de l'O. C. dins de les quatre cantonades de la llei.

La meua opinió sincera és que els seus actes queden fora de l'abast de les Normes de la Presó. Un O. C. i un Cap de la Presó que avui en dia encara intenten perpetuar el mite de la superioritat de l'home blanc, que equiparen la civilització amb una pell blanca i amb la roba que vesteix un home, no són persones aptes i idònies per estar al càrrec d'una institució, d'una institució l'objectiu principal de la qual és promoure el benestar dels presoners negres.

Una de les causes principals de fricció que hi ha aquí és el vincle entre aquest departament i la Policia de Seguretat, i una de les primeres mesures en l'intent de vostè de redreçar els nostres motius de queixa és tallar aquest vincle del tot. Els funcionaris honestos del departament admeten francament que nosaltres, com a presos polítics, quedem fora en molts aspectes de la jurisdicció del departament i que som responsabilitat de la Policia de Seguretat, que no té cap mena de dret de interferir en l'administració interna d'aquesta institució. Jo espero que vostè serà capaç, pel que fa a això, d'imposar-se més del que ho van poder fer els seus predecessors i aturar aquesta pràctica injustificada. Com se'ns tracta a nosaltres hauria de ser responsabilitat del seu departament no només en teoria sinó també en la pràctica. L'obligació de la Policia de Seguretat es assegurar-se que se'ns reté en una presó de màxima seguretat i la seva autoritat no hauria d'anar més lluny.

Pel que fa a totes les qüestions que ens concerneixen a nosaltres, molts presoners consideren que el C. P. és només un testafarro, i que l'autèntic amo és el Cap de la Policia de Seguretat, que li ordena al C. P. no només el que ha de fer sinó com ho ha de fer. És la Policia de Seguretat qui ha induït el seu departament perquè vulgui aïllar-nos de les persones de fora de la presó, negar-nos l'amor de les nostres esposes i dels nostres fills i els bon desitjos dels nostres amics retallant-nos les visites als que consideren relacions de primer grau, intentant atemorir els nostres visitants, no permetent-nos fer servir notes en les visites, mitjançant la censura maliciosa de les cartes, postals i altres materials, la informació falsa pel que fa a les cartes, targetes i diners rebuts a nom nostre i la «desaparició» sense precedents de cartes al correu.

M'he estat preguntant durant algun temps si jo hauria de continuar participant en una pràctica que considero poc ètica i que fa la impressió que encara gaudeixo de drets i de privilegis que s'han anat reduint progressivament tant que han esdevingut pràcticament inútils. En particular, he considerat la qüestió de si hauria de permetre que la meva esposa i els meus fills facin les 1.000 milles que hi ha des de Johannesburg amb un cost molt alt només per veure'm en aquestes condicions humiliants, si hauria de permetre que malgastin el seu temps, la seva energia i els seus diners per escriure cartes que «desapareixen» en trànsit i que m'arriben només en forma de restes força desconnectades i sense sentit. Em ressentó del fet que abans de cada visita hagin de rebre sermons de funcionaris fatxendes i venjatius sobre el que poden o el que no poden dir quan parlen amb mi.

Des del gener de 1973 fins al juny d'enguany he rebut 42 cartes de la meva esposa. De les 6 que vaig rebre el 1973, només 3 estaven mutilades. De les 11 que van arribar el 1974, 7 estaven fortament censurades, i el 1975 en van ser 6 de 16. Però la foto del 1976 és completament diferent. De les 9 que he rebut des de començaments de l'any només me n'ha arribat 1 il·lesa. Aquesta situació és la que em fa preguntar-me si hauria de continuar suportant aquestes indignitats.

Però encara crec que vostè, com a Cap d'aquest Departament, que té el rang de General, no autoritzarà o condonarà aquests mètodes tèrbols i, fins que la seva decisió sobre aquesta matèria demostrï que m'equivoco, jo continuaré comportant-me amb la creença que vostè no està al cas del que està passant en aquesta presó.

És inútil pensar que cap mena de persecució canviarà mai els

nostres punts de vista. El seu Govern i el seu Departament tenen una reputació cèlebre pel seu odi, el seu menyspreu i la persecució de l'home Negre, especialment l'africà, un odi i un menyspreu que conformen el principi bàsic de una multiplicitat d'estatus i de casos del país. La crueltat d'aquest departament en sotmetre la nostra gent a la pràctica indecent de la thawuza, d'acord amb la qual a un presoner se li demanava que es despullés del tot i ensenyés el seu anus perquè un funcionari l'inspeccionés en presència d'altres presos, a la pràctica igualment obscena que un guàrdia fiqués un dit al recte d'un presoner, d'agredir-los brutalment cada dia sense cap provocació, va ser restringit pel Govern després que esclatés en forma d'un escàndol nacional.

Però la inhumanitat del guardià sud-africà mitjà encara es manté, només que ara s'ha desviat cap a altres canals i ha pres la forma subtil de la persecució psicològica, un camp en què alguns dels seus funcionaris locals s'estan esforçant per convertir-se en especialistes. No dubto que vostè és conscient que molts psicòlegs consideren que la persecució psicològica en circumstàncies com les nostres és més perillosa que l'agressió directa. Tinc l'esperança que un home del seu rang i experiència comprendrà immediatament la gravetat d'aquesta pràctica perillosa i prendrà mesures adequades per aturar-la.

És inútil i contrari a l'experiència històrica d'aquest país pensar que el nostre poble ens oblidarà mai. Encara que han passat 160 anys des de les execucions de Schlachters Nek,¹ 74 des dels camps d'internament de la guerra anglo-bòer² i 61 des que Jopie Fourie³ va fer el seu darrer discurs, jo no me'l creuré mai quan em digui que vostè ja ha oblidat aquells patriotes afrikaners, els homes que es van sacrificar per ajudar-los a alliberar-se de l'Imperialisme Britànic i a governar el país, i perquè vostè en concret sigui el Cap d'aquest Departament.

Naturalment, és ben poc raonable que cap home esperi que el nos-

-
1. El 1815 un granger bòer anomenat Beduizenhout es va negar a respondre als càrrecs d'haver maltractat els seus treballadors. Un soldat britànic que el va anar a arrestar, li va acabar disparant. Els seus seguidors van intentar revenjar-se'n i van ser detinguts. Sis van ser executats penjant-los a Schlachters Nek.
 2. Els britànics van muntar camps de concentració per a dones i nens bòers durant la Guerra de Sud-àfrica (1899-1902) i d'altres separats per a presoners negres.
 3. «Jopie» Fourie (1879-1914), un rebel afrikaner, va ser l'última persona a morir a mans d'un escamot d'afusellament a Sud-àfrica després de rebel·lar-se contra el govern, que havia triat recolzar els britànics en comptes dels alemanys durant la Primera Guerra Mundial.

tre poble, per a qui som herois nacionals, perseguits per esforçar-nos a recuperar el nostre país, ens oblidi durant la nostra vida en el punt àlgid de la lluita per a una Sud-àfrica lliure. El seu poble està matant el meu avui, i no fa un segle i mig. És la Sud-àfrica actual la que és un país d'opressió racial, d'empresonament sense judici, de tortura i sentències severes i d'una amenaça de camps d'internament que no es troba en un passat distant sinó en el futur immediat. Com ens pot oblidar mai la nostra gent quan lluitem per alliberar-los a ells de tots aquests mals?

A Sud-àfrica, com en molts altres països, diversos problemes divideixen els presoners i els funcionaris. Jo no estic d'acord amb la política del departament que vostè dirigeix. Detesto la supremacia blanca i hi lluitaré amb qualsevol arma que tingui a les mans. Però fins i tot quan el conflicte entre vostè i jo ha assolit la seva forma més extrema, m'agradaria que ens combatéssim amb principis i idees i sense odi personal, per tal que al final de la batalla, independentment del seu resultat, jo pugui encaixar la seva mà perquè senti que he combatut contra un oponent honorat i digne que ha observat del tot el codi de l'honor i de la decència. Però quan els seus subordinats continuen emprant mètodes horribles, aleshores la sensació d'autèntica amargor i de menyspreu es converteix en irresistible.

[Signada NRMandela]
NELSON MANDELA

————— —————

Winnie Mandela va ser detinguda l'agost del 1976 quan va sortir amb força en defensa dels estudiants i de la seva revolta. Va visitar comissaries de policia buscant-hi estudiants desapareguts, va ajudar a organitzar funerals per als que van ser assassinats i va consolar les famílies.

A l'oficial en cap, Robben Island

[D'una altra mà]
466/64

que et feia tan desitjable durant els 50 continua esvaint-se, tot això encara et fa més adorable i que jo anheli encara més acostar-me amorosament a tu. Tu ets tot el que hauria de ser una Mama. Per molts anys, estimada Mama! T'ESTIMO!

Amb devoció, Madiba

Nkosk. Nobandla Mandela, 802 Localitat de Phatakahle, apartat de correus de Brandfort, 9400

Al ministre de Presons i de la Policia

NELSON MANDELA 466/64

4 de setembre del 1979

A l'oficial en cap
Robben Island

A l'atenció del general de brigada Botha

Li agrairia molt que fos tan amable d'aprovar la carta adjunta per al ministre de Presons, que parla per ella mateixa, i que l'hi fes arribar a través dels canals habituals.

[Signada NRMandela]

4 de setembre del 1979

A l'Honorable Senyor L. Le Grange,
Ministre de Presons i de la Policia
Pretòria

Benvolgut Senyor,

En diverses ocasions durant la passada dècada, nosaltres, els presos polítics de Robben Island, vam instar el Govern perquè ens alliberés de l'emprisonament i perquè, a l'espera d'aquest alliberament, ens tracti com a presoners polítics.

La nostra primera petició en aquest sentit es va produir en una carta, datada el 22 d'abril del 1969, adreçada al senyor P. Pelser, aleshores ministre de Presons,¹ en què vam exposar els nostres arguments. El senyor Pelser no va tenir ni tan sols la cortesia de contestar la nostra carta, tot i que li'n vam fer un recordatori per escrit el 1971. Vam tornar a abordar la qüestió amb el seu predecessor, el senyor J. T. Kruger, però, com el senyor Pelser, no ens va contestar.

El 1973 vam afegir a aquesta petició principal la d'introduir una administració no racial al Departament de Presons. Amb això volíem dir, i encara ho fem ara, no una administració tripulada per Negres, sinó una on el personal de la presó fos triat pels seus mèrits i estigués lliure de prejudicis racials.

També vam demanar que a tots els membres d'Umkhonto weSizwe, que van ser arrestats durant les seves operacions, se'ls garanteixi l'estatus de presoners de guerra d'acord amb els termes de la Convenció de Ginebra del 1977, que ha estat acceptada per governs civilitzats de diferents parts del món. També urgim el seu Govern a permetre que els presos polítics, Blancs i Negres, continuïn junts en una sola presó. Per a la consecució d'aquesta petició, demanem el trasllat immediat dels presoners polítics Blancs des de la Presó de Pretòria a aquesta illa.

La nostra demanda de ser reconeguts com a presos polítics inclourà, entre d'altres, els drets següents:

1. de tenir visites privades de membres de la nostra família, dels nostres amics i d'altres parents,
2. de ser indultats i posats en llibertat provisional o vigilada,
3. de barrejar-nos lliurement amb altres presos polítics de l'illa i, amb aquest objectiu, posar fi a la segregació dels presoners,
4. de rebre autorització per adquirir ràdios i diaris,
5. d'escriure, i rebre, una quantitat il·limitada de cartes de membres de la família, altres parents i amics (independentment del seu color o de la seva filiació política),
6. d'estudiar qualsevol curs o matèria en una institució educativa coneguda local o estrangera,
7. d'aprendre qualsevol tècnica o ofici,
8. de rebre quantitats de diners de qualsevol institució benèfica o de qualsevol particular per al nostre ús personal, i de rebre autorització per fer-los servir o per transferir-los a aquells que no en tenen,

1. Vegeu la seva carta a la pàg. 106.

9. de tenir accés a tots els llibres prohibits i a altres publicacions,
10. d'escriure i publicar llibres, memòries i assaigs i de portar diaris personals,
11. de seguir una dieta no racial i, fins que s'introdueixi aquesta dieta, d'estar autoritzats a adquirir els aliments i les quantitats que desitgem,
12. de comprar aliments i articles de neteja d'acord amb els interessos i el gust personals i, amb aquesta finalitat, de posar fi a la pràctica de classificar els presos polítics en grups que els ho impedeixin,
13. de desplaçar-se lliurement per l'illa,
14. d'adquirir i portar robes civils d'acord amb el gust personal,
15. de tenir accés als nostres representants legals i de poder mantenir consultes legals de manera que serveixin per eliminar qualsevol sospita que el Departament de Presons està interferint, directament o indirectament, en el dret de comunicació entre els presoners i els seus representants legals.

És un fet ben conegut que els presos comuns, molts dels quals van ser condemnats pels delictes més execrables, estan autoritzats a rebre visites íntimes i a entrevistar-se amb ràdios i diaris. I que són indultats i posats en llibertat provisional o vigilada. Però aquests privilegis no els tenen els presos polítics, l'únic delicte dels quals és lluitar contra una política racial i pel seu dret inherent a la llibertat humana i a la dignitat.

La nostra lluita per la llibertat i la igualtat no és única a Sud-àfrica. En la nostra carta del 22 d'abril del 1969 vam fer referència a la lluita del poble afrikaner contra la dominació britànica. Es van perseguir canvis polítics mitjançant la violència, però, a diferència de nosaltres, als inculpatos se'ls va tractar com a presos polítics, tot i que van ser condemnats pel crim d'alta traïció.

La inconsistència d'aquest tractament és òbviament racista. Poc després que l'actual Govern assumís les seves funcions, va alliberar Robey Leibrandt¹ i altres condemnats per alta traïció per confabular-se amb una potència estrangera durant la guerra.

Encara és més evident el tracte discriminatori entre els delinqüents polítics Blancs i Negres. Els estudiants blancs que van ser condemnats per sabotatge a mitjan anys seixanta van ser excarcerats abans d'haver complert les seves respectives sentències.² D'altra banda, no s'ha con-

1. Vegeu el Glossari.

2. Vegeu la seva carta del 22 d'abril del 1969 a la pàg. 106.

cedit aquesta indulgència als estudiants i als joves Negres empresonats durant les manifestacions del 1976. Aquestes manifestacions van ser espontànies i perfectament justificades, ja que van estar provocades per l'aplicació per part del «Govern» de mesures injustes i impopulars a les escoles africanes.¹ Que aquestes mesures es retessin més endavant és una admissió tàcita per part de l'Estat que es va equivocar d'entrada en introduir-les. Paradoxalment, els joves injustament tractats continuen a la garjola.

Estem convençuts que la indulgència demostrada amb aquells que van participar en la Rebel·lió del 1914, i en les activitats d'alta traïció de la Segona Guerra Mundial, va ser clarament motivada pel fet que eren blancs.

Des del començament dels seixanta, i amb l'excepció d'uns quaranta Blancs, la immensa majoria dels presos polítics eren Negres. Òbviament, el Govern és reticent a reconèixer l'estatus de presos polítics als Negres que desafien la supremacia Blanca i la discriminació que se'n deriva.

Nosaltres som les víctimes d'una situació que no hem provocat, i atribuïm al Govern tota la responsabilitat de la situació explosiva que impera al país. Ells, i només ells, tenen el poder d'impedir la propera catàstrofe nacional, i és el nostre deure sagrat advertir-los que no arrossequin el país a una guerra civil simplement per defensar l'opressió racial.

És el moment que el Govern revisi del tot la seva postura respecte a la qüestió dels presos polítics, especialment tenint en compte les declaracions recents dels portaveus autoritzats del Govern i dels gabinets ministerials, que condemnen el racisme i que proclamen la igualtat de tots els éssers humans independentment del seu color. Si la nostra informació és correcta, i si les intencions del Govern no són merament propagandístiques, sembla que es tracta d'un canvi en la seva política. I això fa encara més potent la nostra demanda de ser tractats com a presos polítics.

A més a més, a l'Estat li incumbeix reobrir el cas de cadascun dels presoners condemnats pels tribunals del país per causes que deriven bàsicament de les polítiques discriminatòries del Govern i de la negació dels drets humans bàsics als Negres. Les penes que ens van imposar, des de cinc anys fins a la cadena perpètua, han estat salvatges, per dir-ho suauement. Condemnar a presó algú que s'oposa a la discriminació racial és una paròdia de la justícia. Amb aquesta finalitat, l'emplacem a crear una

1. Els estudiants protestaven contra l'Afrikaans Medium Decree, que emplaçava totes les escoles negres a fer classes en afrikaans i en anglès al cinquanta per cent, i a ensenyar determinades assignatures només en afrikaans.

comissió independent de juristes perquè revisin les nostres sentències. Molts de nosaltres fa més de deu anys que estem empresonats, i alguns fins i tot disset. Un sol any de la vida d'un presoner engarjolat ja és massa, per no parlar de disset anys.

Tornem a plantejar-li les nostres demandes amb l'esperança que els dedicarà una atenció urgent i seriosa, i que després ens informarà degudament de la seva decisió.

Atentament,
[Signada NRMandela]
NELSON MANDELA

[Signada Raymond Mhlaba]
RAYMOND MHLABA

A l'oficial en cap, Robben Island

Nelson Mandela 466/64

19 de novembre del 1979

A l'oficial en cap,
Robben Island.

A l'atenció del general de brigada Botha

Li quedaria molt agraït si fos tan amable d'aprovar la carta adjunta per al comissionat de presons. Tant la carta com els annexos parlen per ells mateixos.

[Signada NRMandela]
Nelson Mandela 466/64

19 de novembre del 1979

A l'Honorable Senyor Louis L. Le Grange,
Ministre de la Policia i de Presons,
Pretòria.

Estimada mare.

Continuo somiant; alguns somnis són agradables i d'altres no tant. La vigília de Divendres Sant, tu i jo érem en una cabana a dalt d'una muntanya que mira a una vall fonda i amb un gran riu que corre per la vora del bosc. Et vaig veure baixar per la falda de la muntanya, no tan dreta com sols anar i caminant amb menys seguretat. Anaves tota l'estona amb el cap baix, com si busquessis alguna cosa que hi hagués a pocs passos d'on posaves els peus. Vas travessar el riu i te'n vas endur tot el meu amor, em vas deixar buit i neguitós. Et vaig estar mirant amb atenció mentre caminaves sense rumb per aquell bosc, sense apartar-te gaire de la vora del riu. Una mica més amunt, hi havia una parella que presentava un contrast impressionant. Era evident que estaven molt enamorats i pendents només d'ells mateixos. Semblava que tot l'univers es concentrés en aquell punt.

La meva preocupació per tu i el meu desig d'estar amb tu em van fer baixar de la muntanya per rebre't quan vas tornar a traspasar el riu de retorn cap a la cabana. La perspectiva de trobar-me amb tu a l'aire lliure i en un paisatge tan bonic em va portar records molt agradables mentre esperava amb impaciència el moment d'agafar-te la mà i de fer-te un petó apassionat. Per a decepció meva, et vaig perdre en les barrancades fondes que s'obrien a la vall, i no et vaig tornar a trobar fins que vaig ser a la cabana, que aquesta vegada estava plena de companys que no ens van deixar estar tots dos sols, que és el que jo volia per poder arreglar moltes coses.

En l'última escena, tu estàs estirada a terra en un racó i t'has quedat adormida a causa de la depressió, l'avorriment i la fatiga. Jo m'agenollo per tapar-te amb una manta les parts del cos que han quedat descobertes. Sempre que tinc aquesta mena de somnis em desperto neguitós i molt preocupat, però de seguida m'alleuja veure que només ha estat un somni. De totes maneres, aquesta vegada la reacció ha estat contradictòria.

El 23/4 em va venir a veure el director de la presó, fet que entra dins del funcionament habitual aquí i al qual estic acostumat. Però, de cop i volta, vaig notar que tenia males notícies per a mi. Quan vaig arribar a la sala de visites, el vaig veure que parlava amb alguns membres del personal al despatx de recepció que hi ha a l'altra banda del passadís i que tenia un

telegrama a la mà. Això encara em va posar més nerviós. No es devia estar més d'un minut allà abans d'acostar-se'm, però la tensió deguda al nerviosisme era tan angoixant que per a mi va ser com si m'hagués hagut d'esperar una hora. «Tinc una mala notícia per a vostè», va dir donant-me el telegrama. Era de l'Ismail¹ i m'informava de la mort de la Samela. Em va sobtar, perquè sempre penso en ella com en una noia jove, forta i saludable. Que jo recordi, l'última vegada que la vaig veure va ser el dia que ens van condemnar, fa 17 anys, i llavors ella treballava al NEH. De seguida em vaig veure amb un problema, perquè no sabia a qui havia d'enviar un missatge de condol. El seu pare, en Mehthafa, que va ser cap de Sithebe, s'havia mort abans de fer els quaranta anys després d'haver enterrat la seva mare, la NoFrance. El seu germà Zwelizolile també és mort. La seva germana gran, que va estudiar Std VI amb mi a Qokolweni² a mitja dècada dels trenta, es va casar, però he oblidat la seva adreça i el cognom del seu marit i tot. Igualment lamentable és el fet que ni tan sols sé si la Samela estava casada. En aquestes circumstàncies, vaig pensar que valia més esperar i confiar a poder obtenir els detalls necessaris en el seu moment. De vegades em paro a pensar en la infinitat de parents i d'amics que he perdut durant els 18 anys que fa que estic a la presó, en la tragèdia de no poder estar per aquells que signifiquen tant per a nosaltres i de no poder donar el condol quan es moren. Els sentiments de commoció i desconsol per la mort d'un parent o d'un amic íntim són perfectament comprensibles: en CK,³ la vella senyora,⁴ en Thembi, la Nali, la NoEngland,⁵ en Nqonqi,⁶ la Connie i molts altres, massa per enumerar-los tots. En canvi, hi ha altres persones que coneixes i que no han fet mai res especialment important a part d'estrenyè't la mà amb afecte o de somriure't quan te'ls trobaves però la mort dels quals ens afecta igualment. Però quan es tracta de parents pròxims com la Samela, i quan reps la notícia tràgica en les circumstàncies en què se m'ha fet saber a mi, sense el més petit indici de quina hagi estat la causa de la mort, llavors la patacada és especialment brutal. De debò que espero que quan li va arribar l'última hora almenys estigués envoltada dels que li poguessin oferir amor i la intensa preocupació dels quals li assegurés que tot el que va fer a la vida era plenament agraït. Potser algun dia en sabré més coses.

1. Pot referir-se a Ismail Ayob (1942-), un dels seus advocats mentre era a la presó (vegeu el Glossari).

2. Escola primària a què va assistir Mandela a Qokolweni, al Transkei.

3. Columbus Kokani Madikizela, pare de Winnie Mandela (vegeu el Glossari).

4. Probablement es refereix a la seva mare, Nosekeni Fanny Mandela, que va morir el 1968.

5. Esposa del regent cap Jongintaba Dalindyebo (vegeu el Glossari).

6. Nqonqi Mtirara, cosí de Mandela.

. . . Ahir vaig rebre una carta preciosa de l'Amina¹ amb dues fotos molt boniques. Ella i en Yusuf es conserven molt bé; de fet, tots dos estan sensacionals. Té tota la raó quan em diu que «en Yusuf² no sembla una taronja xuclada, però tampoc sembla un cadell sobrealimentat». . .

Potser algun dia podré saber si la Zindzi va rebre el meu telegrama referent a la qüestió de l'internat de Durban que la Fatima³ li havia d'arreglar. Penso si hauria d'enviar-li un altre telegrama (a la Fatima) per saber si la Zindzi és allà ara. L'edat sembla que ha afectat la capacitat de la Zindzi per escriure cartes, vist que no n'escrui ni per parlar de coses tan essencials com la seva educació. Però és una noia bona i responsable i sempre estic disposat a concedir-li el benefici del dubte.

Pel que es veu, un amic ha fet una declaració a la premsa segons la qual el teu marit té càncer. He suposat que la declaració l'ha fet de bona fe algú que està convençut del que diu. Però haig de dissipar les teves pors, perquè no tinc cap raó en absolut per sospitar que cap part del meu cos sigui cancerosa. L'únic que se m'acut és que el rumor s'hagi desencadenat a partir de l'operació al taló dret del novembre del 79. Vaig quedar perfectament curat i no he notat cap molèstia. Tinc, de totes maneres, un dolor que es repeteix a la part interior del genoll esquerre. Però només me'l noto quan haig de pujar o baixar escales i algunes nits m'ha fet una mica de mal; no ha estat prou fort perquè hagués de prendre pastilles calmants. Fins ara he aconseguit passar sense prendre aquestes porqueries. A principis d'any vaig tenir la precaució de fer-me unes anàlisis de sang i l'informe mèdic va ser negatiu. El dolor actual rep l'atenció necessària i, a part d'excloure'm de les curses de fons, no ha afectat gaire el meu exercici. Continuo fent bastant exercici amb les cames, incloent-hi cursa estàtica [sic]. Si us plau, digues als nens, i a qualsevol que ho preguntí, que em trobo de primera. Amb devoció, Madiba. T'ESTIMO!

Nkosk. Nobandla Mandela, 802 Phatakahle, Oficina de Correus de Brandfort, 9400

1. Amina Cachalia (vegeu el Glossari).
2. Yusuf Cachalia (vegeu el Glossari).
3. Fatima Meer (vegeu el Glossari).

dels amics de tot arreu li permetran suportar una feina tan feixuga amb la mateixa força i seguretat que va demostrar la seva famosa mare al llarg dels últims 18 anys. Una vegada més, expressem la nostra simpatia més sincera a en Rajiv, la Sonia¹ i la Maneka.²

Haig de repetir que et trobo molt a faltar i que espero que et trobis bé. Espero amb il·lusió el dia en què ens puguem veure. Fins llavors, rep el nostre amor i molts records per a tu, per a la Fatima,³ per als nens i per a tothom. Digue'm, si us plau, com estan la Nokhukhanya⁴ i els seus fills.

Salutacions molt cordials,
Nelson

Senyor Ismail Meer, 148 Burnwood Rd., Sydenham, 4091

----- -----

A P. W. Botha, president de Sud-àfrica

13 de febrer del 1985

El comissionat de presons,
Pretòria.

La carta adjunta és a l'atenció del president de l'Estat, Senyor P. W. Botha:

President de l'Estat,
Ciutat del Cap

Benvolgut senyor,
Se'ns ha lliurat aquest 8 de febrer còpia de les transcripcions parlamentàries corresponents a les sessions que van del 25 de gener a l'1 de febrer.

Veiem que durant el debat que va tenir lloc al Parlament, vostè va indicar que estava preparat per deixar en llibertat els presoners del nostre tipus particular sempre que renunciéssim incondicionalment a la violència com a mitjà per impulsar els nostres objectius polítics.

1. La dona de Rajiv Gandhi, Sonia.

2. La viuda de Sanjay Gandhi, germà de Rajiv que va morir en accident d'avió el 1980.

3. Fatima Meer, la dona d'Ismail Meer.

4. Nokhukhanya Luthuli, viuda del cap Albert Luthuli.

Hem pres seriosament en consideració la seva oferta, però lamentem informar-lo que no és acceptable en la seva forma actual. Dubtem a associar-lo amb un moviment que, analitzat correctament, revela que no és altra cosa que un intent astut i calculat d'induir el món a error fent-li creure que vostè ens ha ofert magnànimament alliberar-nos de la presó i que nosaltres ho rebutgem. Produint-se davant d'un clam tan estès i sense precedents a favor del nostre alliberament, les seves observacions només es poden veure com el sùmmum de la politiqueria més cínica.

Ens neguem a participar en aquesta operació, que en realitat es fa amb la intenció de produir divisió, confusió i incertesa dintre del Congrés Nacional Africà en un moment en què la unitat de l'organització s'ha convertit en un assumpte d'importància crucial per a tot el país. La negativa del Departament de Presons a permetre'ns consultar els nostres companys presos que es troben en altres presons ha confirmat el nostre parer.

Igual com alguns de nosaltres ens vam negar a la humiliant condició que podríem ser posats en llibertat al Transkei, refusen la seva oferta actual per les mateixes raons. Cap ésser humà que es respecti a si mateix no es degradarà i humiliarà acceptant un compromís del caràcter que vostè exigeix. No hauria de perpetuar el nostre empresonament pel simple recurs de posar condicions que, com vostè sap, no podrem mai acceptar sota cap circumstància.

Les nostres conviccions polítiques estan influïdes en gran part per la Carta de la Llibertat,¹ un programa de principis la premissa bàsica dels quals és la igualtat de tots els éssers humans. No constitueix solament el rebuig més clar de totes les formes de discriminació racial, sinó també la declaració de principis polítics més avançada que s'ha fet al país. Fa una crida pel sufragi universal en una Sud-àfrica unida i per a la distribució equitativa de la riquesa del país.

La intensificació de l'apartheid, la prohibició d'organitzacions polítiques i el tancament de tots els canals de la protesta pacífica van xocar frontalment amb aquests principis i van forçar el CNA a recórrer a la violència. En conseqüència, fins que l'apartheid sigui completament erradicat, la nostra gent es continuaran matant entre ells i Sud-àfrica continuarà sotmesa a totes les pressions d'una guerra civil cada vegada més greu.

El CNA ja va seguir estrictament, durant prop de 50 anys des de la seva fundació, formes de lluita pacífica i no violenta. Limitant-nos al

1. Una declaració de principis de l'Aliança del Congrés (vegeu el Glossari).

període de 1952 a 1961¹ va apel·lar, inútilment, ni més ni menys que a tres primers ministres sud-africans perquè convoquessin una reunió amb tots els grups de població, reunió on es poguessin debatre els problemes del país; i només es va recórrer a la violència quan totes les altres opcions havien quedat bloquejades.

La naturalesa pacífica i no violenta de la nostra lluita mai no va fer cap efecte en el seu govern. Hi va haver persones innocents i indefenses massacrades mentre participaven en manifestacions pacífiques. Vostè deu recordar els tiroteigs a Johannesburg de l'1 de maig del 1950² i a Sharpeville el 1960.³ En aquestes dues ocasions, com en tots els altres casos de brutalitat policial, les víctimes anaven invariablement desarmades i eren homes, dones i fins i tot nens indefensos. En aquell moment el CNA ni tan sols s'havia plantejat la idea de recórrer a la lluita armada. Vostè era ministre de Defensa del país l'any 1976 quan com a mínim 600 persones, principalment nens, van ser abatudes a Soweto. Vostè era primer ministre del país quan la policia va tornar a apallissar gent mentre se celebraven manifestacions pacífiques contra les eleccions per a indis i *coloureds* del 1984,⁴ i 7.000 soldats fortament armats van ocupar el Triangle de Vaal per posar fi a una protesta fonamentalment pacífica dels seus habitants.⁵

L'apartheid, que mereix la condemna no solament dels negres, sinó també d'una part important dels blancs, és la major font de violència contra el nostre poble. Com a dirigent que és del Partit Nacional, que pretén defensar l'apartheid per mitjà de la força i de la violència, esperem que vostè sigui el primer de renunciar a la violència.

Però no sembla que tingui cap intenció en absolut d'utilitzar formes

-
1. Mandela va escriure dues vegades al primer ministre H. F. Verwoerd demanant-li que convoqués una convenció nacional per avançar cap a una constitució no racial i democràtica per a Sud-àfrica. Es va fer cas omís de les seves cartes.
 2. L'1 de maig del 1950, divuit persones van morir tirotejades per la policia durant una vaga contra els plans del règim de l'apartheid de prohibir el Partit Comunista.
 3. El 21 de març del 1961 a Sharpeville, la policia va matar a trets seixanta-nou persones desarmades que protestaven per haver de portar documents d'identitat que controlaven on podien viure i treballar.
 4. El 1984 el primer ministre P. W. Botha va formar un parlament tricameral amb cambres separades per a indis, *coloureds* i blancs. El Front Democràtic Unit, fundat el 1983, va organitzar protestes a nivell nacional contra aquest parlament i les seves eleccions. Totes les manifestacions es va trobar amb una resposta violenta de la policia.
 5. Al setembre del 1984 a les zones reservades a negres de Boipatong, Bophelong, Evaton, Sebokeng i Sharpeville, a la zona coneguda com el Triangle de Vaal, van esclatar protestes contra l'augment dels lloguers proposat pels ajuntaments governats per negres. Tres regidors del municipi, entre els quals hi havia el tinent d'alcalde del Triangle de Vaal, Kuzwayo Jacob Dlamini, van morir aquell dia a causa de la violència tumultuària. Cinc homes i una dona que van passar a ser internacionalment coneguts com «els Sis de Sharpeville» van ser processats, condemnats i sentenciats a la forca per les morts.

democràtiques i pacífiques per ocupar-se dels greuges dels negres, i la veritable finalitat d'afegir condicions a la seva oferta és garantir que el PN gaudeixi del monopoli d'exercir la violència contra persones indefenses. La fundació de l'Umkhonto weSizwe va respondre a l'objectiu de posar fi a aquest monopoli i deixar contundentment clar als governants que els oprimits estaven disposats a plantar cara, a defensar-se i a contraatacar, si era necessari, amb força.

A la pàgina 312 de les transcripcions parlamentàries trobem que vostè diu que està personalment disposat a recórrer un llarg camí per rebaixar les tensions en les relacions intergrupals en aquest país, però que no està disposat a conduir els blancs a l'abdicació. Fent aquesta declaració ha refermat novament, i d'una manera categòrica, que continua obsessionat amb la preservació de la dominació per part de la minoria blanca. No l'hauria de sorprendre, doncs, si, malgrat les suposades bones intencions del govern, les immenses masses oprimides del poble continuen considerant-lo com un simple representant dels interessos de la tribu blanca i, per tant, com una persona no apta per manejar els afers nacionals.

Novament, a les pàgines 318-319, afirma que vostè no pot parlar amb persones que no volen col·laborar, que mantindrà converses amb qualsevol líder que estigui disposat a renunciar a la violència.

Venint del líder del PN aquesta declaració constitueix una revelació sorprenent, perquè demostra, per damunt de qualsevol consideració, que actualment no hi ha ni una sola figura en aquest partit prou avançada d'idees per entendre els problemes fonamentals del nostre país, que hagi tret alguna lliçó de les amargues experiències dels 37 anys de domini del PN i que estigui disposada a prendre la iniciativa audaçment per construir un sistema veritablement democràtic a Sud-àfrica.

D'aquesta declaració es desprèn amb evidència que vostè prefereix parlar només amb persones que accepten l'apartheid encara que siguin emfàticament rebutjades per la mateixa comunitat a la qual les vol imposar, mitjançant la violència si cal.

Crèiem que la resistència persistent i creixent en les àrees segregades negres, tot i el desplegament massiu de la Força de Defensa, li hauria deixat clara la inutilitat absoluta de les inacceptables estructures de l'apartheid, dirigides per individus servils i egoistes amb una trajectòria tèrbola. Però el seu govern sembla entestat a continuar per aquest camí costós i, en lloc d'escoltar la veu dels veritables líders de les comunitats, en molts casos els fica a la presó. Si el seu govern té de debò la voluntat d'aturar la violència creixent, l'únic mètode que queda és declarar el seu compromís

de posar fi al mal de l'apartheid i demostrar la seva predisposició a negociar amb els veritables líders a nivell local i nacional.

En cap moment han demostrat els oprimits, i sobretot els joves, tanta unitat d'acció, tanta resistència a l'opressió racial i tantes manifestacions tan prolongades davant de la brutal acció militar i policial. Els estudiants universitaris i de secundària clamen perquè es posi fi a l'apartheid ara i en favor de la igualtat d'oportunitats per a tothom. Hi ha clergues i intel·lectuals blancs i negres, associacions cíviques i organitzacions de treballadors i de dones que exigeixen canvis polítics autèntics. Els que «col·laboren» amb vostè, que han servit amb vostè tan lleialment durant aquests anys agitats, no han ajudat a aturar la ràpida marea ascendent. L'enfrontament que s'acosta solament es podrà evitar si es prenen els passos següents sense tardar més temps:

1. El govern ha de ser el primer de renunciar a la violència;
2. Ha de desmantellar l'apartheid;
3. Ha de legalitzar el CNA;
4. Ha de deixar lliures tots els que han estat empresonats, proscrius o exiliats per la seva oposició a l'apartheid;
5. Ha de garantir l'activitat política lliure.

A la pàgina 309 vostè es refereix a les denúncies que s'han fet regularment a les Nacions Unides i arreu del món sobre el fet que la salut del senyor Mandela s'ha deteriorat pel temps que fa que està a la presó i que es troba reclòs en condicions inhumanes.

No hi ha cap necessitat de ser fariseus en aquest punt. Les Nacions Unides és un òrgan important i responsable de la pau mundial i constitueix, en molts aspectes, l'esperança de la comunitat internacional. Els seus assumptes estan en mans dels millors cervells de la terra, homes d'una integritat irreprotxable. Si han fet aquestes denúncies, les han fet creient sincerament que eren certes.

Si gaudim de bona salut i si continuem amb la moral alta no ha estat necessàriament per cap consideració especial o per cap atenció de part del Departament de Presons. De fet, és ben sabut que durant el nostre llarg empresonament, sobretot durant els primers anys, les autoritats de la presó van aplicar deliberadament unes mesures amb vista a fer tot el possible per minar la nostra moral. Vam ser sotmesos a tractaments durs, si no brutals, i es van causar danys físics i morals permanents a molts presoners.

Tot i que les condicions han millorat en comparació amb les dels anys seixanta i setanta, la vida a la presó no és tan atractiva com vostè es podria pensar, i encara ens enfrontem a problemes seriosos en molts aspectes. En el tractament que se'ns dona, hi continua havent discriminació racial; encara no hem guanyat el dret de ser tractats com a presos polítics. Ja no ens visiten el ministre de Presons, el comissionat de presons o altres alts càrrecs, ni jutges ni magistrats. Aquestes condicions són motiu de preocupació per a les Nacions Unides, per a l'Organització de la Unitat Africana,¹ per al Moviment contra l'Apartheid² i per als nostres nombrosos amics.

Tenint en compte la pràctica real del Departament de Presons, hem de rebutjar la idea que una sentència de cadena perpètua significa que el condemnat ha de morir a la presó. Aplicant a presos de seguretat el principi que «la cadena perpètua és per a tota la vida» els estan tractant de manera discriminatòria, perquè els presos comuns amb un historial carcerari net compleixen uns 15 anys de presó en cas d'haver estat sentenciats a cadena perpètua. També li haig de recordar que el primer acte del PN quan va arribar al poder va ser deixar lliure el traïdor Robey Leibbrandt³ (entre d'altres) quan només havia complert uns quants anys de la seva condemna a cadena perpètua. Eren homes que havien traït el seu propi país en favor de l'Alemanya nazi durant l'última Guerra Mundial, en què va participar Sud-àfrica.

Pel que fa a nosaltres, fa molt de temps que hem complert les nostres cadenes perpètuas. Actualment, de fet, ens mantenen en detenció preventiva sense gaudir dels drets que pertoqueu a aquesta categoria de presos. La filosofia antiquada de la represàlia, que mereix el rebuig universal, és la que se'ns infligeix, i cada dia que passem a la presó és simplement un acte de venjança contra nosaltres.

-
1. Formada el 1963 a Addis Abeba (Etiòpia) amb trenta-dos governs signataris, finalment va incloure els cinquanta-tres estats de l'Àfrica, amb l'excepció del Marroc, que se'n va retirar el 1984. Aspirava a erradicar totes les formes de colonialisme i de domini per part de la minoria blanca sobre el continent africà. Tenia, a més, l'objectiu de coordinar i intensificar la cooperació entre els estats africans per aconseguir una vida millor per a la població d'Àfrica i per defensar la sobirania, la integritat territorial i la independència dels estats africans. El 9 de juliol de 2002 el seu últim president, el president de Sud-àfrica Thabo Mbeki, la va dissoldre i va ser substituïda per la Unió Africana.
 2. Anomenat originàriament Moviment del Boicot, el Moviment contra l'Apartheid (AAM, per la seva sigla en anglès) va ser una organització britànica fundada a Londres el 1959 que es va oposar al sistema sud-africà de l'apartheid. Va reclamar que s'imposessin sancions internacionals contra la Sud-àfrica de l'apartheid i que s'aïllés totalment el règim. El 1988 l'AAM va organitzar un concert de pop, conegut com el «Concert per l'Alliberament de Nelson Mandela», a l'estadi de Wembley, a Londres, per celebrar el setantè aniversari de Mandela. Un segon concert, «Nelson Mandela: un Homenatge Internacional per una Sud-àfrica Lliure», va celebrar-se al mateix lloc l'any 1990, dos mesos després que Mandela sortís de la presó, i ell hi va assistir.
 3. Sidney Robey Leibbrandt. Vegeu el Glossari.

Tot i el seu compromís amb el manteniment de la supremacia blanca, el seu intent de crear noves estructures de l'apartheid i la seva hostilitat a un sistema de govern sense distinció racial en aquest país, i tot i la nostra determinació de resistir-nos a aquesta política fins a les últimes conseqüències, el fet és que vostè és el cap del govern de Sud-àfrica, que compta amb el suport de la majoria de la població blanca i que pot contribuir a canviar el rumb de la història de Sud-àfrica. Es podria començar a fer si vostè acceptés i consentís a aplicar el programa de cinc punts contingut a les pàgines 4-5 d'aquest document. Si acceptés el programa, el nostre poble cooperaria sense inconvenients amb vostè per resoldre tots els problemes que sorgissin a l'hora d'aplicar-lo.

En aquest sentit, ens hem fixat que vostè ja no insisteix en la idea que a alguns de nosaltres se'ns deixi en llibertat al Transkei. També ens hem fixat en el to moderat que ha adoptat quan ha fet l'oferta al Parlament. Confiam que mostrarà la mateixa flexibilitat i examinarà aquestes propostes de manera objectiva. La flexibilitat i l'objectivitat poden ajudar a crear un millor clima per a un debat nacional productiu.

Cordialment,

NELSON MANDELA

WALTER SISULU

RAYMOND MHLABA

AHMED KATHRADA

ANDREW MLANGENI¹

[Cadascun va firmar més amunt del nom]

----- -----

De tant en tant, en els últims anys del seu empresonament, Mandela rep cartes de gent que no coneix en absolut, persones normals i corrents, fora del

1. Processats en el Judici de Rivonia empresonats amb Mandela. Vegeu al Glossari les entrades sobre cadascun d'ells. Cada pres va firmar amb el seu nom dues vegades.